

Spis treści

Wstęp	15
Rozdział I	
PRZEDMIOT I METODA NAUKI FINANSÓW	19
1.1. Etymologia terminu „finanse” i główne etapy rozwoju finansów	19
1.2. Współczesne rozumienie finansów	23
1.2.1. Ogólna charakterystyka finansów	23
1.2.2. Finanse w ujęciu podmiotowym	24
1.2.3. Finanse w ujęciu przedmiotowym	26
1.2.4. Finanse w ujęciu instrumentalnym	26
1.2.5. Finanse w ujęciu funduszowym	27
1.3. Przedmiot badań nauki finansów	28
1.3.1. Zjawiska finansowe	28
1.3.2. Stosunki finansowe	30
1.4. Metoda badań	31
1.4.1. Uniwersalne metody poznania naukowego	31
1.4.2. Metody prakseologiczne	33
1.4.3. Metody statyczne i metody dynamiczne	38
1.5. Model w nauce finansów	40
1.6. Systemowe podejście do zjawisk finansowych	42
1.7. Znaczenie eksperymentu w nauce finansów	43
1.8. Metoda prób i błędów	45
1.9. Ekonomiczna i społeczna treść zjawisk finansowych	46
1.9.4. Euro - wspólny pieniądź Unii Europejskiej	151

Rozdział 2

SYSTEMATYKA DYSCYPLIN FINANSOWYCH 48

2.1.	Ogólna charakterystyka dyscyplin finansowych	48
2.2.	Rodzaje dyscyplin finansowych	49
2.2.1.	Kryterium metody	49
2.2.2.	Kryterium funkcji ekonomicznych	52
2.3.	Finanse a inne nauki	58
2.3.1.	Interdyscyplinarny charakter zjawisk finansowych	58
2.3.2.	Finanse a nauki ekonomiczne	58
2.3.3.	Finanse a matematyka	59
2.3.4.	Finanse a socjologia	59
2.3.5.	Finanse a psychologia	60
2.3.6.	Finanse a etyka	61

Rozdział 3

KATEGORIE FINANSOWE 63

3.1.	Istota kategorii finansowych	63
3.2.	Kategorie przychodowe	64
3.2.1.	Cena	64
3.2.2.	Przychód pieniężny	67
3.3.	Kategorie dochodowe	67
3.3.1.	Dochód	67
3.3.2.	Zysk	69
3.3.3.	Procent	70
3.3.4.	Renta pieniężna	71
3.4.	Kategorie wydatkowo-kosztowe	74
3.4.1.	Wydatek	74
3.4.2.	Koszt	74
3.4.3.	Amortyzacja	75
3.5.	Kategorie podatkowe	77
3.6.	Kategorie dłużne	78
3.6.1.	Pożyczka pieniężna	78
3.6.2.	Kredyt pieniężny	79
3.6.3.	Deficyt finansowy	80
3.6.4.	Dług finansowy	82

Rozdział 4

PRZEGLĄD WYBRANYCH TEORII FINANSÓW 86

4.1.	Ogólna charakterystyka teorii finansów	86
4.2.	Klasyczna teoria finansów	88
4.3.	Liberalna teoria finansów	89
4.4.	Teorie związane z podażą pieniądza	90
4.4.1.	Koncepcja podaży pieniądza	90
4.4.2.	Teoria bankowa	92
4.4.3.	Teoria obiegowa	94
4.4.4.	Teoria ilościowa	94
4.5.	Teorie popytu na pieniądź	96
4.5.1.	Ogólna charakterystyka	96
4.5.2.	Popyt na pieniądź w ujęciu J.M. Keynesa	97
4.5.3.	Popyt na pieniądź w ujęciu W.J. Baumola i J. Tobina	101
4.5.4.	M. Friedman i monetaryści	103
4.5.5.	Ewolucja teorii popytu na pieniądź	105
4.6.	Teoria finansowania antycyklicznego	109
4.7.	Wybrane teorie związane z rynkiem kapitałowym	111
4.7.1.	Teoria (hipoteza) efektywności informacyjnej rynku kapitałowego	111
4.7.2.	Teoria finansów behawioralnych	114
4.7.3.	Model wyceny aktywów kapitałowych	119
4.8.	Teorie związane z polityką monetarną	123
4.8.1.	Teoria optymalnych obszarów gospodarczo-walutowych	123
4.8.2.	Reguła Taylora	125

Rozdział 5

**PIENIĄDZ JAKO TWORZYWO ZJAWISK
FINANSOWYCH** 128

5.1.	Funkcje pieniądza	128
5.2.	Z historii pieniądza	129
5.3.	Charakterystyka współczesnego pieniądza	137
5.4.	Kreowanie współczesnego pieniądza	139
5.4.1.	Założenia ogólne	139
5.4.2.	Kreacja pieniądza w ujęciu kontowym	140
5.4.3.	Kreacja pieniądza w ujęciu sformalizowanym	145
5.5.	Euro – droga do wspólnej waluty	149
5.5.1.	Historia integracji walutowej	149
5.5.2.	Europejski System Walutowy	150
5.5.3.	Raport Delorsa i Traktat z Maastricht	151
5.5.4.	Euro – wspólny pieniądź Unii Europejskiej	151

Rozdział 6

**DZIAŁALNOŚĆ PODMIOTÓW SYSTEMU
EKONOMICZNEGO W WARUNKACH PIENIĘŻNYCH . 154**

6.1.	Rzeczowo-pięniężny charakter procesu gospodarowania	154
6.2.	Dwusektorowy model gospodarki	155
6.3.	Podstawowe kategorie podmiotów systemu ekonomicznego	157
6.3.1.	Gospodarstwa domowe	157
6.3.2.	Przedsiębiorstwa	160
6.3.3.	Państwo	164
6.4.	Porównanie sytuacji podmiotów systemu ekonomicznego w warunkach pieniężnych	168

Rozdział 7

**KRAŻENIE PIENIĄDZA I DOCHODU
W GOSPODARCE NARODOWEJ 171**

7.1.	Statyczne i dynamiczne ujęcie gospodarki narodowej	171
7.2.	Krażenie dóbr i dochodów w gospodarce narodowej	173
7.3.	Krażenie dochodów w ujęciu rachunków narodowych	180
7.3.1.	Ogólne zasady budowy rachunków narodowych	180
7.3.2.	System rachunków narodowych	182
7.4.	Podstawowe zależności finansowe w gospodarce w ujęciu rachunków narodowych	195
7.4.1.	Kryterium wyodrębnienia sektorów	195
7.4.2.	Znaczenie podziału gospodarki narodowej na sektory realne i sektory finansowe	197
7.4.3.	Związki między sektorami realnymi a sektorami finansowymi gospodarki narodowej	199

Rozdział 8

PIENIĄDZ I CZAS 202

8.1.	Czynnik czasu w działalności gospodarczej człowieka	202
8.2.	Wartość pieniądza w czasie	202
8.3.	Inflacja	205
8.3.1.	Rodzaje inflacji	205
8.3.2.	Skutki inflacji	208
8.4.	Metody pomiaru zmian wartości pieniądza w czasie	213
8.4.1.	Procent prosty	213
8.4.2.	Procent składany	214
8.4.3.	Wartość zaktualizowana	218

8.4.4.	Wartość zaktualizowana netto	219
8.4.5.	Wewnętrzna stopa zwrotu	220
8.5.	Zasady posługiwania się pieniądzem w czasie	221

Rozdział 9

OSZCZĘDNOŚCI PIENIĘŻNE

9.1.	Ekonomiczny sens oszczędności	222
9.2.	Pomiar oszczędności	227
9.3.	Motywy gromadzenia oszczędności pieniężnych	228
9.4.	Rodzaje oszczędności	230

Rozdział 10

TRANSFORMACJA OSZCZĘDNOŚCI W KAPITAŁ ...

10.1.	Przyczyny transformacji	234
10.2.	Transformacja bezpośrednia	235
10.3.	Transformacja za pośrednictwem banków komercyjnych	237
10.4.	Pozabankowi pośrednicy finansowi	239
10.4.1.	Istota działalności pozabankowych pośredników finansowych ..	239
10.4.2.	Towarzystwa ubezpieczeniowe	241
10.4.3.	Towarzystwa powiernicze	243
10.4.4.	Otwarte fundusze emerytalne	244

Rozdział 11

SYSTEM FINANSOWY

11.1.	Istota systemu finansowego	246
11.2.	Funkcje systemu finansowego	247
11.3.	Elementy systemu finansowego	248
11.3.1.	System bankowy	248
11.3.2.	System finansów publicznych	271
11.3.3.	System finansowy ubezpieczeń	273
11.4.	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie	276
11.5.	Komisja Nadzoru Finansowego	279
11.6.	Komitet Stabilności Finansowej	281
11.7.	Koncepcja Rady do spraw Ryzyka Systemowego	282
11.8.	Bankowy Fundusz Gwarancyjny	283
11.9.	Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	284
11.10.	Pozostałe instytucje finansowe	287

11.10.1.	Europejski Instrument Stabilności Finansowej	287
----------	--	-----

Rozdział 12		
POLITYKA FINANSOWA		292
12.1.	Przedmiot polityki finansowej	292
12.2.	Podmiot polityki finansowej	293
12.3.	Cele polityki finansowej	296
12.3.1.	Cele uniwersalne	296
12.3.2.	Cele specyficzne	301
12.4.	Rodzaje polityki finansowej	301
12.4.1.	Polityka monetarna	301
12.4.2.	Polityka fiskalna	310
12.5.	Instrumenty polityki finansowej	323
12.6.	Problem koordynacji polityki finansowej	325
Rozdział 13		
INSTRUMENTY FINANSOWE		326
13.1.	Istota instrumentów finansowych	326
13.2.	Rodzaje instrumentów finansowych	327
13.3.	Instrumenty finansowe rynku pieniężnego	329
13.3.1.	Bony skarbowe	329
13.3.2.	Czek	330
13.3.3.	Weksel	332
13.4.	Inne instrumenty rynku pieniężnego	334
13.5.	Instrumenty finansowe rynku kapitałowego	334
13.5.1.	Obligacje	335
13.5.2.	List zastawny	337
13.5.3.	Akcje	337
13.6.	Finansowe instrumenty pochodne	339
13.6.1.	Opcje	340
13.6.2.	Kontrakty terminowe	341
13.6.3.	Swap	341
13.6.4.	Warranty	342
13.6.5.	Instrumenty IRS, CIRS i CDS	342
13.7.	Instrumenty cenowe	344
13.8.	Finansowe instrumenty rozliczeniowe	346
13.8.1.	Inkaso	347
13.8.2.	Akredytywa	349
13.8.3.	Konosament	349
13.8.4.	Karty płatnicze	350

	Rozdział 14	
	KRYZYSY FINANSOWE	352
14.1.	Przesłanki kryzysów finansowych	352
14.2.	Istota kryzysu finansowego	353
14.3.	Sektory podatne na kryzysy finansowe	355
14.3.1.	Sektor bankowy	355
14.3.2.	Sektor finansów publicznych	357
14.3.3.	Kryzysy walutowe	358
14.4.	Mechanizm kryzysu finansowego – wybrane przykłady	359
14.4.1.	Bańka tulipanowa	359
14.4.2.	Upadek Kompanii Mórz Południowych i Kompanii Missisipi	360
14.4.3.	Kryzys meksykański	361
14.4.4.	Inne kryzysy walutowe	363
14.4.5.	Bańka internetowa 2000	365
14.5.	Wielki Kryzys	366
14.6.	Kryzys finansowy zapoczątkowany w latach 2007–2008	370
14.6.1.	Przyczyny kryzysu	370
14.6.2.	Przebieg kryzysu	377
14.6.3.	Działania ratunkowe – aspekt instytucjonalny	383
14.6.4.	Skala działań ratunkowych i ich skutki	388
14.7.	Kryzys finansowy zapoczątkowany w latach 2007–2008 – aspekty teoretyczne	395
	Rozdział 15	
	GLOBALNY SYSTEM FINANSOWY	407
15.1.	Koncepcja globalnego systemu finansowego	407
15.2.	Wczesne próby budowy międzynarodowego systemu finansowego	409
15.3.	Międzynarodowy Fundusz Walutowy	411
15.4.	Bank Światowy	421
15.5.	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	427
15.6.	Europejski Bank Inwestycyjny	430
15.7.	Bank Rozrachunków Międzynarodowych	434
15.8.	Bazyلةjski Komitet Nadzoru Bankowego	436
15.9.	Wypłacalność zakładów ubezpieczeniowych	443
15.10.	Forum Stabilności Finansowej	446
15.11.	Rada Stabilności Finansowej	447
15.12.	Europejski System Nadzoru Finansowego	448
15.13.	Unia Bankowa	456
15.14.	Europejskie fundusze stabilnościowe	461
15.14.1.	Europejski Instrument Stabilności Finansowej	461

15.14.2.	Europejski Mechanizm Stabilizacji Finansowej	463
15.14.3.	Europejski Mechanizm Stabilności	465
15.15.	Pozostałe europejskie organizacje finansowe	469
Rozdział 16		
	STRUKTURA FINANSOWA GOSPODARKI POLSKIEJ	470
16.1.	Czynniki kształtujące strukturę finansową gospodarki polskiej	470
16.2.	Charakterystyka podstawowych wielkości i wskaźników ekonomicznych oraz finansowych	471
16.3.	Monetyzacja gospodarki polskiej	485
16.4.	Aktywa finansowe gospodarki polskiej – finansjalizacja	494
16.5.	System bankowy	498
16.5.1.	Ogólna charakterystyka struktury systemu bankowego	498
16.5.2.	Narodowy Bank Polski	500
16.5.3.	Banki komercyjne	504
16.6.	Towarzystwa ubezpieczeniowe	532
16.6.1.	Rozwój towarzystw ubezpieczeniowych	532
16.6.2.	Wzrost wartości składek ubezpieczeniowych	537
16.6.3.	Struktura rynku ubezpieczeniowego	538
16.6.4.	Wartość i struktura aktywów i pasywów sektora ubezpieczeniowego	540
16.6.5.	Portfel towarzystw ubezpieczeniowych	541
16.6.6.	Wypłacalność towarzystw ubezpieczeniowych	543
16.6.7.	Wyniki finansowe towarzystw ubezpieczeniowych	546
16.7.	Towarzystwa funduszy inwestycyjnych	548
16.8.	Fundusze emerytalne	558
16.9.	Zmiany w otwartych funduszach emerytalnych w latach 2011–2013	569
16.10.	Pracownicze programy emerytalne oraz indywidualne konta emerytalne ..	574
16.11.	Indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego	578
16.12.	Towarzystwa leasingowe	580
16.13.	Struktura obrotów kapitałowych Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie	585
16.14.	Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe	590
16.15.	Firmy factoringowe	594
16.16.	Firmy pośrednictwa kredytowego	597
16.17.	Struktura kapitału wysokiego ryzyka	600
16.18.	Struktura funduszy publicznych	603
16.18.1.	Bilans sektora finansów publicznych	603
16.18.2.	Struktura dochodów publicznych	606
16.18.3.	Struktura wydatków publicznych	608
16.18.4.	Struktura wydatków budżetu państwa	609

16.19. Państwowe fundusze celowe	610
16.20. Dług publiczny	613
16.21. Bilans płatniczy	619
16.22. Zadłużenie zagraniczne i międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski ..	624
Bibliografia	629
Indeks	637

Wstęp

Przyjętym w książce celem jest przybliżenie wiedzy z zakresu finansów. Wraz z rozwojem stosunków finansowych i ich coraz większą złożonością obserwuje się wzrost zainteresowania tą dyscypliną nauki. Wpływa do poszerzania wiedzy z zakresu finansów również procesy integracyjne i globalizacyjne implikujące zjawiska i procesy finansowe. Wzrost zainteresowania nauką finansów jest widoczny zwłaszcza w ostatnich latach, na co miał wpływ kryzys finansowy i gospodarczy, który wystąpił na niespotykaną skalę. Wzrost Wielkiego Kryzysu lat trzydziestych ubiegłego wieku. Ze względu na dotkliwe i trwały uciążliwe dla społeczeństw wielu krajów skutki kryzysu wzrost zainteresowania finansami jest zrozumiały, ponieważ zgodnie z poglądami licznych ekonomistów i polityków – a także opinii publicznej – to właśnie finanse są „odpowiedzialne” za wywołanie kryzysu gospodarczego i społecznego.

Przystępując więc do prezentacji nauki finansów, trudno byłoby uciec od najnowszych problemów dla życia gospodarczego i społecznego, płynących ze sfery finansów. Dosłownie konieczność odniesienia się do problemów związanych z finansowymi aspektami kryzysu w ogóle, trzeba się starać zachować właściwe proporcje między syntezą wiedzy ekonomicznej i finansowej – która stanowi dorobek teoretyczny wielu pokoleń ekonomistów całego świata – a skrajnymi niekiedy opiniami na temat negatywnej roli finansów w wywołaniu kryzysu zapoczątkowanego w latach 2007–2008. Jeżeli nawet zgodzimy się, że kryzys jest w istotnym stopniu wyrazem i skutkiem zawodności rynku finansowego i instytucji finansowych, w tym państwowych, to konstatacja tego faktu tym bardziej zachęca do pilnego studiowania nauki finansów, chociażby po to, aby zminimalizować w przyszłości ryzyko wystąpienia negatywnych zjawisk w tych sferach. Wszak współczesne społeczeństwo jest cywilizacją pieniądza, a więc konieczność posługiwania się nim jest obiektywna.

Książka ma na celu rozbudzenie zainteresowania zagadnieniami finansowymi. Oznacza to przyjęcie założenia, że Czytelnik sięgnie także do innych pozycji literatury spo-